

EKONOMICKÉ ASPEKTY ZAIŠŤOVANIA BEZPEČNOSTI A OBRANY ŠTÁTU

Radoslav IVANČÍK

ECONOMIC ASPECTS OF ENSURING THE SECURITY AND DEFENCE OF THE STATE

Abstract: *Ensuring the security and defence of each state is limited by the resources available to that state. Ensuring the security and defence of the state thus has a clear economic dimension in addition to political, social, and other dimensions. The performance of the state's economy determines the state's possibilities primarily in the field of building and forming the armed forces, armed security forces, rescue and other units and institutions, their structure, quantitative and qualitative level of personnel, quantity and quality of weapons and equipment, training, special professional preparation, material and technical support, possibilities and ways of building the security and defence system of the state, etc. For this reason, the aim of the author of the paper, using relevant methods of scientific research, is to point out the importance and significance of the economic aspects of ensuring the security and defence of the state.*

Key words: *Security, defence, economy, state, society.*

ÚVOD

Bezpečnosť predstavuje jeden z tých základných pojmov, s ktorými sa stretávame celý život. Stretávame sa s ním v súvislosti so zaistením bezpečnosti jednotlivca, sociálnej skupiny alebo štátu, ale taktiež v súvislosti so zaistením bezpečnosti nadnárodného zoskupenia štátov (aliancie, únie, paktu a pod.) či celého ľudského spoločenstva. Stretávame sa s ním v súvislosti so zaisťovaním národnej alebo medzinárodnej bezpečnosti, vnútornej alebo vonkajšej bezpečnosti, prípadne v súvislosti so sociálnou, ekonomickou, energetickou, kybernetickou, informačnou, environmentálnou alebo inou dimenziou bezpečnosti. Aj preto je dnes pojem bezpečnosť taký frekventovaný, tak často používaný v najrôznejších médiách, v odbornej literatúre, ale aj v bežnej ľudskej komunikácii. Uvedené len potvrdzuje, že

bezpečnosť dnes predstavuje veľmi zložitý, dynamický, multidimenzionálny, multifaktorový a multisektorový fenomén (Ivančík, 2022, s. 7).¹

V posledných dekádach stále dynamickejší rozvoj ľudskej spoločnosti, sprevádzaný novými objavmi, nadobúdaním nových poznatkov a búrlivým vedecko-technickým pokrokom, síce na jednej strane odhaľuje človeku ako jednotlivcovi i ľudstvu ako celku nové obzory, nové možnosti, nové príležitosti, ale na druhej strane prináša aj celý rad nebezpečenstiev, rizík a ohrození jeho samotnej existencie. Nie je to tak až dávno, čo bola bezpečnosť spájaná najmä so životom bez vojen. Hrôzy vojny totiž tak často v histórii ľudskej civilizácie vstupovali do životov ľudí, prinášali strach a obeť, spôsobovali utrpenie, hlad, choroby a epidémie, že úsilie zamerané na zabezpečenie mieru bolo spájané najmä so zaistením bezpečnosti.

Taktiež v čase bipolárneho rozdelenia sveta a hrozby možnej apokalypsy následkom raketovo-jadrovej vojny medzi dvomi antagonistickými zoskupeniami v podobe Severoatlantickej aliancie (ďalej len „NATO“ alebo „Aliancia“) na čele so Spojenými štátmi americkými (ďalej len „USA“) a bývalej Varšavskej zmluvy na čele s bývalým Sovietskym zväzom bola otázka bezpečnosti spájaná prevažne so snahou zabrániť prepuknutiu vojenského konfliktu medzi dvomi vtedajšími supervelmocami a ich spojencami.

Po uvoľnení napätia v medzinárodných vzťahoch po skončení studenej vojny však v súčasnosti pod vplyvom nedostatočného riešenia globálnych problémov ľudstva (sociálnych, ekonomických, bezpečnostných, environmentálnych)² opäť dochádza ku kontinuálnemu zhoršovaniu globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia, k výraznému zhoršeniu bezpečnostnej situácie v našom bližšom i vzdialenejšom okolí (nielen kvôli vypuknutiu konfliktu na Ukrajine) a tiež k zvyšovaniu napätia vo vzťahoch medzi štátmi, zvlášť medzi veľmocami.

Globalizácia, ktorá na začiatku tretej dekády dvadsiateho prvého storočia predstavuje vysoko dynamický mnohostranný proces, v rámci ktorého sa navzájom prelínajú a ovplyvňujú ekonomické, politické, spoločenské, sociálne, bezpečnostné, vojensko-strategické, technické, technologické, energetické, environmentálne, kultúrne, náboženské

¹ Pre porovnanie pozri aj: MURDZA, K. 2005. Bezpečnosť: Teoretická konštrukcia a sociálny systém. In *Bezpečnostní teorie a praxe – sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005; VOLNER, Š. 2012. *Bezpečnosť v 21. storočí*. Bratislava: Iris, 2012; KELEMEN, M. 2015. *Teória bezpečnosti: vybrané problémy ochrany osôb, majetku a ďalších chránených záujmov v sektoroch bezpečnosti*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2015; BELAN, L. 2016. Vlastnosti bezpečnosti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2016 – zborník vedeckých a odborných prác zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2016; MAJCHÚT, I. 2018. Súčasná bezpečnostná aspekty. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018 – zborník vedeckých a odborných prác z 9. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2018; alebo JURČÁK, V. a kol. 2020. *Teoretické prístupy k skúmaniu bezpečnosti*. Ostrava: Key Publishing, 2020.

² Bližšie pozri: IVANČÍK, R. – KELEMEN, M. 2015. *Teória bezpečnosti: Globálne problémy ľudstva*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2015

a mnohé ďalšie prvky, javy a procesy (Ivančík, 2011, s. 48), prináša so sebou okrem mnohých pozitív aj mnohé negatíva prejavujúce sa z hľadiska bezpečnosti vo viacerých asymetrických bezpečnostných hrozbách, napríklad v medzinárodnom terorizme, cezhraničnom organizovanom zločine, nelegálnej masovej migrácii, kybernetických útokoch na verejné a súkromné počítačové siete a systémy, aktivitách cudzích spravodajských služieb a zasahovaní zo strany cudzích mocností, hybridných hrozbách atď.

Bezpečnosť sa preto dnes už nespája len s vojenskými, ale stále viac aj s nevojenskými ohrozeniami a rizikami. A hoci globálny vojenský konflikt nemožno úplne vylúčiť, Hofreiter (2006, 2019) v tejto súvislosti uvádza, že v súčasnosti trápia ľudstvo také ohrozenia a riziká, ako sú nestabilné politické režimy, zlyhávajúce štáty, nestabilné a nezabezpečené hranice umožňujúce nielen nelegálnu migráciu, ale aj pašovanie zbraní, drog a rôznych tovarov, etnické a náboženské konflikty, nedostatok zdrojov a vysoká kriminalita. Bokom nie je možné ponechať ani riešenie problémov devastácie životného prostredia, vyčerpania zdrojov, priemyselných a prírodných katastrof a pod.³

V súčasnom svete je zároveň stále ťažšie stanoviť hranicu medzi vonkajšou a vnútornou bezpečnosťou, pretože odstránenie administratívnych a politických bariér medzi štátmi umožnilo nielen voľný pohyb osôb, peňazí a tovarov, ale nanešťastie aj zlepšenie podmienok pre nelegálne aktivity teroristických skupín alebo skupín organizovaného zločinu. A keďže ani prírodné katastrofy, priemyselné havárie alebo nákazlivé choroby nerešpektujú hranice štátov, z dôvodu prehlbujúcich sa globalizačných procesov nie je dnes už žiadna krajina izolovaná od negatívnych javov, i keď ich zdroje sa nachádzajú vo veľmi veľkej vzdialenosti.

Zaisťovanie požadovanej miery bezpečnosti spoločnosti má preto okrem stabilných medzinárodných vzťahov základ aj v trvalo udržateľnom rozvoji spoločnosti, ktorý si vyžaduje komplexné a systémové chápanie a skúmanie všetkých súčastí spoločenského, politického, ekonomického, prírodného, technického/technologického prostredia.⁴ Podľa Frianovej

³ Pre porovnanie pozri aj: HOFREITER, L. 2006. *Securitológia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika. 2006; NEČAS, P. – SZABO, S. 2006. *Back to the future: geopolitical security or chaos?* Košice : Letecká fakulta Technickej univerzity v Košiciach. 2006; NEČAS, P. – KELEMEN, M. 2010. *War on insecurity: calling for effective strategy!* Kiev : The Center of Educational Literature, 2010; KAZANSKÝ, R. 2013. *Súčasné problémy výskumu medzinárodných konfliktov a kríz a ich riešenia*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo UMB – Belianum, 2013; KAZANSKÝ, R. 2018. *Nové prístupy k výskumu transformácie bezpečnostného sektora*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, 2018; HOFREITER, L. – ZVAKOVÁ, Z. 2019. *Teória bezpečnosti*. Krakow : European Association for Security, 2019; TOMÁŠEK, R. 2019. *Aktuálne bezpečnostné hrozby*. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť – zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2019; TODOROVIC, B. – TRIFUNOVIC, D. 2020. *Security Science as a Scientific Discipline – Technological Aspects*. In *Security Science Journal*, 2020; alebo KAVAN, Š. 2020. *Ochrana človeka a spoločnosti – vývoj vzdelávania v bezpečnostných témach*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2020.

⁴ Bližšie pozri: NOVÁK, L. a kol. 2010. *Plánovanie zdrojov na riešenie krízových situácií*. Bratislava : Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. 2010; DUŠEK, J. a kol. 2012. *Udržiteľný rozvoj a funkce*

(2013) je budovanie vyspelej spoločnosti, založenej na trvalých hodnotách, neodmysliteľne spojené s pojmami ako sloboda, spravodlivosť, pokrok, nezávislosť, demokracia a v neposlednom rade aj s pojmom bezpečnosť.

1 EKONOMICKÉ ASPEKTY ZAISTOVANIA BEZPEČNOSTI ŠTÁTU

Bezpečnosť každého štátu, vrátane jeho obrany, je limitovaná zdrojmi, ktoré má daný štát k dispozícii. Pojem bezpečnosť tak má aj svoju jasnú ekonomickú dimenziu. A hoci ekonomickou dimenziou bezpečnosti sa zaoberá viacero vedných ekonomických subdisciplín, najväčšiu pozornosť mu venujú najmä ekonómia verejného sektoru a verejné financie. Predmetom ich skúmania je predovšetkým alokácia verejných zdrojov (verejných prostriedkov) na zaistenie bezpečnosti, vzájomné vzťahy bezpečnostnej a fiškálnej politiky, financovanie jednotlivých funkcií štátu a zároveň formulácia a realizácia vládnej politiky v nadväznosti na skutočné potreby štátu v oblasti bezpečnosti a voličské preferencie.⁵ S tým bezprostredne súvisí problematika alokačnej a technickej efektívnosti verejných výdavkov, verejnej voľby a s ňou úzko spojená ekonomická racionalita používania verejných prostriedkov v jednotlivých odvetviach.

Z hľadiska ekonomickej teórie je bezpečnosť statkom, ktorý môže byť verejný alebo súkromný. Ak je bezpečnosť zaistovaná ako verejný statok, je zaistovaná jednotlivými subjektmi a inštitúciami patriacimi do verejného sektora. Sem patrí predovšetkým štát a jeho ozbrojené sily, ozbrojené bezpečnostné zbory, záchranárske a ďalšie zložky a inštitúcie so zamestnancami v služobnom pomere, v štátnej službe alebo vykonávajúci prácu vo verejnom záujme. Subjekty verejného sektora sú pri plnení im stanovených úloh v oblasti zaistovania bezpečnosti odkázané na financovanie z verejných zdrojov.

Bezpečnosť štátu je financovaná z verejných zdrojov s využitím mechanizmu verejnej voľby a zaistovaná vo verejnom záujme prostredníctvom na to určených inštitúcií verejnej správy. Z hľadiska ekonomickej teórie je možné bezpečnosť považovať za súčasť verejného sektora, a to tak z ekonomického, ako aj inštitucionálneho pohľadu. Túto skutočnosť

moderného evropského štátu. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, 2012; JURČÁK, V. 2013. Asymetrické hrozby v bezpečnostnom prostredí 21. storočia. In *Bezpečnostné fórum 2013 – zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie.* Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2013; BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. 2013. Niektoré aspekty manažmentu zmien z hľadiska bezpečnostného prostredia. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2013 - zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie.* Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2013; alebo MURDZA, K. 2017. Rozumná bezpečnosť a jej spoločenské garancie. In *Bezpečné Slovensko a Európska únia 2017 – zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie.* Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2017.

⁵ Bližšie pozri: LIPTÁK, J. 1999. *Verejné financie.* Bratislava : Súvaha. 1999; OCHRANA, F. 2001. *Veřejný sektor a efektivní rozhodování.* Praha: Management Press. 2001; SIVÁK, R. a kol. 2007. *Verejné financie.* Bratislava : Iura Edition. 2007; MEDVEĎ, J. - NEMEC, J. a kol. 2011. *Verejné financie.* Bratislava: Sprint dva, 2011; alebo SABAYOVÁ, M. – PRESPERÍNOVÁ, M. *Ekonomika a financie verejného sektora.* Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2016.

zdôrazňoval už Smith (2001), ktorý vymedzil základné úlohy štátu v ekonomike, pričom úlohu zaistiť bezpečnosť občanov v krajine považoval za kľúčovú. Nevyhnutnosť štátnych intervencií na zaistenie bezpečnosti následne akcentujú aj všetky ostatné ekonomické teoretické smery, zaoberajúce sa problematikou verejného sektora a verejných financií.

Podľa Samuelsona a Nordhaus (2013) zaistenie bezpečnosti patrí medzi typické príklady verejných statkov. Úžitok z týchto statkov je tak rozptýlený medzi obyvateľstvo, že žiadna jednotlivá firma alebo spotrebiteľ nemá ekonomickú motiváciu ich komplexne a systémovo poskytovať. Verejné statky definujú ako ekonomické činnosti prinášajúce väčší alebo menší úžitok pre spoločnosť, ktoré nemožno ponechať na súkromné podnikanie. Vyznačujú sa, na rozdiel od súkromných statkov, nedeliteľnosťou a nevyhlúčiteľnosťou so spotreby.

Samuelson a Nordhaus (2013) zároveň tvrdia, že nič nie je pre spoločnosť dôležitejšie ako jej bezpečnosť. Z pohľadu verejného záujmu je preto bezpečnosť prospešná pre všetkých obyvateľov štátu, nakoľko prospech z nej má každý jeden občan. Je verejným statkom, ktorého používanie nemôže byť zakázané žiadnemu občanovi štátu, a ak je zabezpečovaný vládou, je využívaný všetkými obyvateľmi.

Motivovať alebo zabezpečiť produkciu verejných statkov je úlohou verejného sektora (Sabayová, 2016). Podľa Siváka (2007) zabezpečenie ich produkcie je ekonomická činnosť prinášajúca úžitok pre spoločnosť, ktorú nemožno ponechať na súkromné podnikanie. Vzhľadom k vyššie spomenutému aspektu nevyhlúčiteľnosti a taktiež nemožnosti merania individuálnej spotreby, bezpečnosť a ostatné podobné statky, ako napríklad obrana štátu, sú priamo predurčené na to, aby boli predmetom verejného financovania.

Súkromná iniciatíva nie je v týchto prípadoch dostatočná. Zároveň je vysoko nepravdepodobné, aby ľudia na báze dobrovoľnosti poskytli zo svojich dôchodkov dostatok prostriedkov na zaistenie bezpečnosti alebo iných verejných statkov, a preto je nevyhnutné, aby ich produkciu zabezpečil štát z verejných zdrojov. Tým, že štát v rámci svojho pôsobenia a výkonu svojich funkcií rozhoduje o tom, do ktorých oblastí, vrátane bezpečnosti, bude nasmerovaná určitá časť disponibilných zdrojov, zároveň zabezpečuje, že tovary a služby, ktoré štát nakupuje na zaistenie bezpečnosti, sa budú skutočne vyrábať alebo realizovať (Stiglitz – Rosengard, 2015).

Z hľadiska financovania bezpečnosti ako verejného statku je zaistovanie bezpečnosti štátu financované z verejných financií, ktoré podľa Meričkovej (2007) predstavujú súhrn vzťahov medzi ekonomickými subjektmi, prostredníctvom ktorých sa prerozdeľujú peňažné prostriedky za účelom zabezpečenia fungovania verejného sektora a uspokojenia spoločných potrieb obyvateľstva pri uplatnení zásady nenávratnosti, jednostrannosti a vynútenosti.

2 EKONOMICKÉ ASPEKTY ZAISŤOVANIA OBRANY ŠTÁTU

Vojny a rôzne ozbrojené konflikty predstavujú nedeliteľnú súčasť vývoja ľudstva od jeho vzniku až po súčasnosť. Nech už boli dôvody vzniku vojen a rôznych ozbrojených konfliktov akékoľvek – náboženské, etnické, ekonomické alebo iné, ich počet sa do konca druhého tisícročia odhadoval asi na 14 700, pričom v nich zahynuli viac ako 3 miliardy ľudí a materiálne škody dosiahli približne 337,5 kvintiliónov⁶ eur. Len v 20. storočí, okrem dvoch svetových vojen, prebehlo okolo 300 väčších či menších vojen a ozbrojených konfliktov, z ktorých približne polovica spadá do obdobia po 2. svetovej vojne (Phillips – Axelrod, 2005).

Zabezpečenie vedenia ozbrojeného zápasu, ako aj zaistovanie obrany štátu v čase mieru kladie na ekonomiku vysoké nároky, pretože štát uvoľňuje na ich zabezpečenie značné ľudské, materiálne a finančné zdroje. Táto skutočnosť potvrdzuje, že zaistovanie obrany nie je len javom politickým a vojenským, ale aj javom ekonomickým, a že medzi obranou a ekonomikou existuje celý rad vzájomných vzťahov (Ivančík, 2010; Frianová, 2018).

Vzájomné vzťahy medzi obranou a ekonomikou možno v procese historického vývoja sledovať ako dvojstranné s množstvom priamych alebo sprostredkovaných väzieb a spätných vplyvov (Kennedy, 1983). Nároky na ekonomické zabezpečenie vedenia vojny alebo zaistovanie obrany slobody, nezávislosti, suverenity a územnej celistvosti krajiny, ale tiež ochrany života a majetku občanov s vývojom ľudskej spoločnosti neustále rástli. Ekonomika sa postupne stala rozhodujúcim činiteľom pri vedení vojny, resp. pri zaistovaní obrany. Závislosť budovania vojenskej sily štátu na ekonomike sa postupne stávala oveľa silnejšou ako v minulosti, pretože je priamoúmerná možnostiam ekonomiky daného štátu, t. j. veľkosti hrubého domáceho produktu, tempu rastu ekonomiky, tempu rastu produktivity práce, jej odvetvovej a priestorovej štruktúre, jej pružnosti i schopnosti reagovať na najnovší vedecko-technický vývoj a v posledných rokoch tiež aj na zmeny vyplývajúce z globalizácie ekonomiky (Ivančík, 2012).

Ekonomika určuje možnosti krajiny predovšetkým v oblasti výstavby a formovania ozbrojených síl, ich štruktúru, kvantitatívnu i kvalitatívnu úroveň vojenského i civilného personálu, kvantitu i kvalitu výzbroje a výstroje, výcvik, odbornú prípravu, materiálno-technické zabezpečenie, možnosti a spôsoby vedenia ozbrojeného zápasu alebo zaistovania obrany a pod. Vplyv ekonomiky na ekonomické a materiálno-technické zabezpečenie obrany (vojny) vyjadruje závislosť prípravy, priebehu a do značnej miery aj konečného výsledku ozbrojeného zápasu na ekonomických podmienkach a možnostiach krajín, prípadne koalícií. Ekonomická vyspelosť krajiny zohráva rozhodujúcu úlohu i pri tvorbe vojensko-strategických koncepcií, ktoré musia rešpektovať reálne ekonomické možnosti (Sandler – Hartley, 1995).

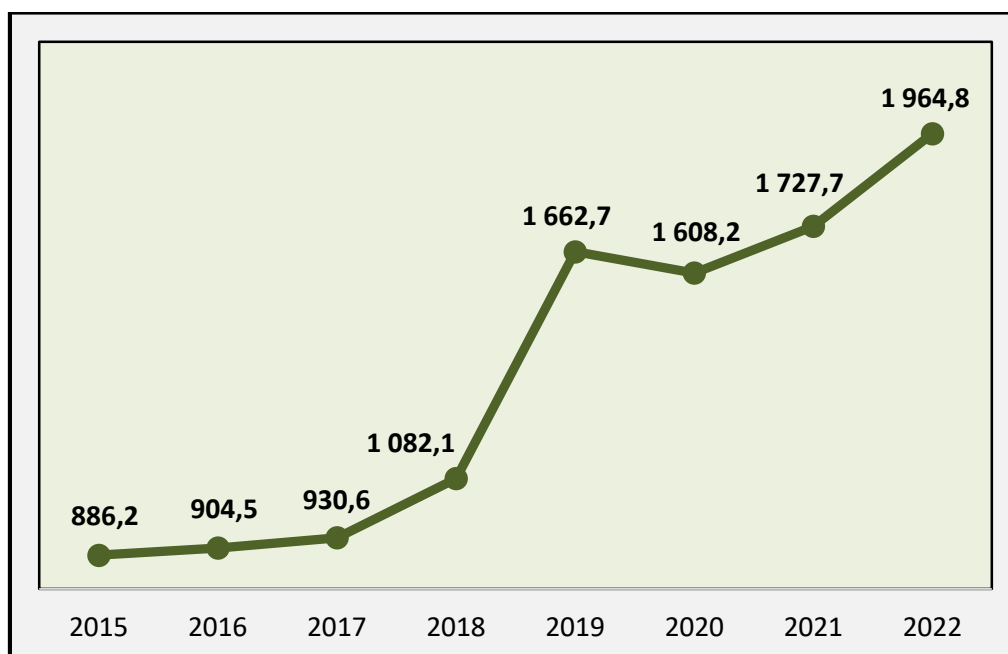
⁶ 1 kvintilión = 1 000 000 000 000 000 000 000 000 000, t. j. 10^{30}

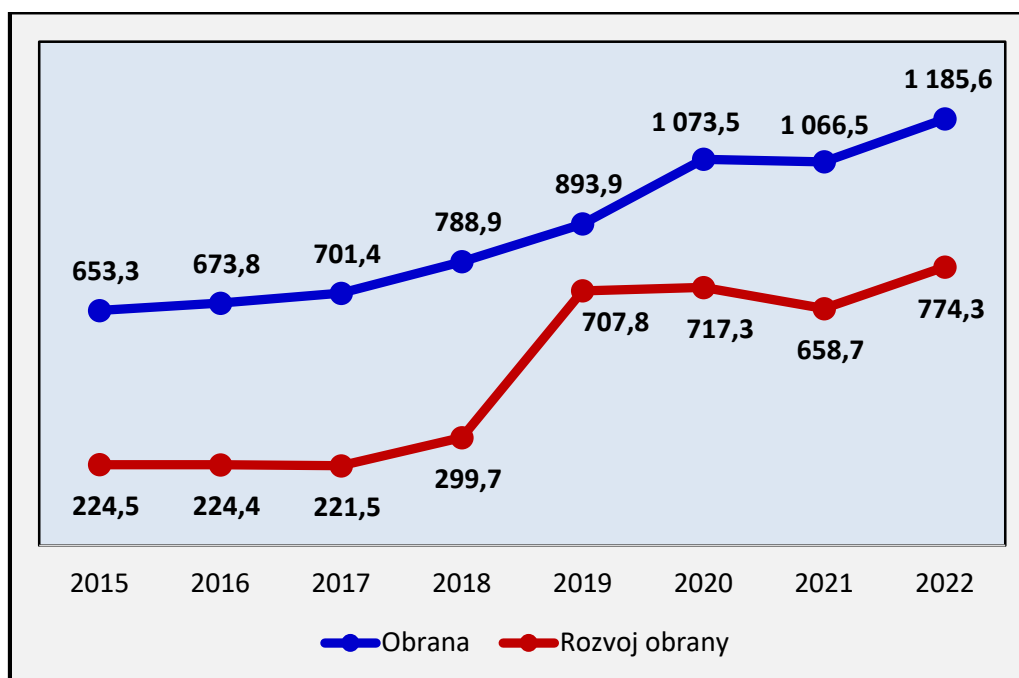
Zdokonaľovanie systému obrany štátu súbežne s riešením problematiky mierového rozvoja štátu z toho dôvodu predstavujú veľmi zložitú úlohu. Každá spoločnosť musí obmedzené a vzácne ekonomické zdroje rozdeľovať na mierové a obranné a riešiť problém voľby medzi výškou obranných a mierových výdavkov (Samuelson – Nordhaus, 2013). Rozhodovací proces o výške výdavkov na mierový rozvoj štátu a výdavkov na zaistovanie obrany musí robiť každý štát – veľký či malý, ekonomicky silný alebo slabší, s vyšším či nižším stupňom rozvoja, s orientáciou prevažne na priemyselnú alebo poľnohospodársku produkciu, ako aj štát s rôznym stupňom zapojenia do vojenských či politických koalícií – a snažiť sa pritom o optimalizáciu tejto voľby.

Výdavky na zaistovanie obrany štátu sa nazývajú obranné výdavky. Je možné ich charakterizovať ako výdavky, ktoré vynakladá štát na zaistenie svojej obrany, pričom vyjadrujú charakter obrannej politiky štátu a jeho obrannú stratégiu. Zároveň poskytujú informácie o obrannom úsilí štátu, výstavbe obranného systému štátu, ako aj o výstavbe a rozvoji spôsobilostí a kapacít ozbrojených síl daného štátu (Ivančík, 2012). Výška obranných výdavkov odráža podľa Sandlera a Hartleyho (1995) ekonomické možnosti štátu.

O tom, v akej výške boli obranné výdavky vyčlenené v predchádzajúcich rokoch zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) v prospech Ministerstva obrany SR a ako boli prerozdelené podľa programovej štruktúry v rámci jednotlivých programov informujú nasledujúce grafy 1 a 2.

Graf 1 Prehľad výšky obranných výdavkov vyčlenených zo štátneho rozpočtu SR v prospech MO SR v rokoch 2015 až 2022 (v mil. €)
Zdroj: MO SR, 2023

Graf 2 Prehľad výšky obranných výdavkov podľa programov
v rokoch 2015 až 2021 podľa programov (v mil. €)

Zdroj: MO SR, 2023

ZÁVER

Keďže bezpečnosť štátu zo všeobecného hľadiska vyjadruje stav, ktorý zaisťuje perspektívne prežitie, nezávislosť a trvalý rozvoj štátu, každý jeden štát musí v záujme zaisťovania potrieb vlastnej bezpečnosti vytvárať podmienky na zdokonaľovanie bezpečnostného systému štátu a riešenia krízových situácií vojenského i nevojenského charakteru. Zaistenie bezpečnosti štátu a jeho obyvateľov patrí medzi základné úlohy štátu. Nič nie je pre spoločnosť životne dôležitejšie ako jej bezpečnosť. Zaisťovanie bezpečnosti štátu, vrátane jeho obrany, pritom nepatrí len k najzákladnejším, ale aj k najnákladnejším ekonomickým činnostiam štátu, pretože na plnenie uvedených úloh vynakladá štát časť svojich ľudských, materiálnych a finančných zdrojov.

Nové asymetrické bezpečnostné hrozby a riziká spolu so zásadnými zmenami v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí a premenou charakteru a formy vedenia ozbrojeného zápasu si nevyhnutne vyžadujú, aby štáty v rámci zdokonaľovania svojich bezpečnostných a obranných systémov, okrem množstva politických, vojenských, bezpečnostných, organizačných, legislatívnych a ďalších opatrení prijímali aj adekvátne ekonomické opatrenia.

Problematika zaistovania bezpečnosti a obrany štátu je totiž aj problematikou ekonomickou. Samotná história potvrdzuje, že nároky na ekonomické zaistenie bezpečnosti a obrany štátu, ako aj ochrany životov a majetku občanov s vývojom ľudskej spoločnosti neustále rástli. Preto z celého súhrnu činiteľov pôsobiacich na zaistovanie potrieb bezpečnosti a obrany štátu ekonomika vystupuje ako rozhodujúci činiteľ. Predstavuje základňu bezpečnosti a obrany štátu, pretože ju zabezpečuje potrebnými zdrojmi. Aj preto sa závislosť budovania moci a sily štátu na ekonomike postupom času najmä z dôvodu vedecko-technického rozvoja, globalizácie, neistoty a vzniku nových asymetrických bezpečnostných ohrození stala oveľa silnejšia ako v minulosti.

Súbežne s riešením problematiky bezpečnosti a obrany štátu však musí každá spoločnosť riešiť aj problematiku mierového rozvoja štátu. Obmedzené a vzácne ekonomické zdroje musí prerozdeľovať v závislosti od situácie alebo charakteru ohrozenia, pričom súčasne sa musí snažiť o optimalizáciu voľby medzi výdavkami na mierový rozvoj a výdavkami na zaistenie bezpečnosti a obrany. Z týchto dôvodov medzi najdôležitejšie rozhodnutia, ktoré musí štát urobiť, a ktoré majú bezprostredný vplyv na zaistenie jeho bezpečnosti a obrany, patria spoločne s rozhodnutiami o spôsobe zabezpečenia, plánovania a financovania bezpečnosti a obrany, rozhodnutia o výške verejných prostriedkov vyčleňovaných na zaistovanie potrieb bezpečnosti a obrany.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. 2013. Niektoré aspekty manažmentu zmien z hľadiska bezpečnostného prostredia. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2013 - zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2013, s. 23-30. ISBN 978-80-8040-475-8.
- BELAN, L. 2016. Vlastnosti bezpečnosti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2016 – zborník vedeckých a odborných prác zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2016, s. 31-37. ISBN 978-80-8040-534-2.
- DUŠEK, J. a kol. 2012. *Udržiteľný rozvoj a funkce moderního evropského státu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 368 s. ISBN 978-80-8747-220-0.
- FRIANOVÁ, V. 2013. Skúmanie subjektívnej a objektívnej stránky stavu bezpečnosti. In *Manažment – teória, výučba a prax 2013 – zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2013, s. 96-103. ISBN 978-80-8040-477-2.
- FRIANOVÁ, V. 2018. Ekonomické aspekty zabezpečenia obrany štátu. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018 - zborník príspevkov z 9. medzinárodnej vedeckej*

- konferencie. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2018, s. 118-127. ISBN 978-80-8040-568-7.
- HOFREITER, L. – ZVAKOVÁ, Z. 2019. *Teória bezpečnosti*. Krakow : European Association for Security, 2019. 258 s. ISBN 978-83-61645-35-1.
- HOFREITER, L. 2006. *Securitológia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika. 2006. 138 s. ISBN 97880-804-310-2.
- IVANČÍK, R. – KELEMEN, M. 2015. *Teória bezpečnosti: Globálne problémy ľudstva*. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2015. 319 s. ISBN 978-80-89282-94-4.
- IVANČÍK, R. 2010. Vzťahy ekonomiky a vojny. In *Obrana*, 2010, roč. 18, č. 2, s. 32-33. ISSN 1336-1910.
- IVANČÍK, R. 2011. Fenomén zvaný globalizácia. In *Vojenské reflexie*, 2011, roč. 6, č. 1, s. 32-49. ISSN 1336-9202.
- IVANČÍK, R. 2012. *Alokačná a technická efektívnosť financovania obrany v Slovenskej republike*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2012. 146 s. ISBN 978-80-8040-444-4.
- IVANČÍK, R. 2022. *Bezpečnosť. Teoreticko-metodologické východiská*. Plzeň : Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2022. 240 s. ISBN 978-80-7380-873-0.
- JIRÁSKOVÁ, S. 2011. Uplatňovanie koncepcie New Public Management v organizáciách verejného sektora. In *Manažment, teória, výučba a prax 2011 - zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2012, s. 165-171, ISBN 978-80-8040-427-7.
- JIRÁSKOVÁ, S. 2022. *Ekonomika obrany. Vybrané kapitoly*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2022. 326 s. ISBN 978-80-8040-627-1. <https://doi.org/10.52651/eovk.b.2022.9788080406271>
- JIRÁSKOVÁ, S. 2023. Teoretické skúmanie problému agentstva v intenciách implementácie zastupiteľskej teórie v ekonomike obrany. In *Vojenské reflexie*, 2022, roč. 18, č. 1, s. 41-56. ISSN 1336-9202. DOI: <https://doi.org/10.52651/vr.a.2023.1.41-56>
- JURČÁK, V. 2013. Asymetrické hrozby v bezpečnostnom prostredí 21. storočia. In *Bezpečnostné fórum 2013 – zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, 2013. s. 614-623. ISBN 978-80-557-0497-5.
- JURČÁK, V. a kol. 2020. *Teoretické prístupy k skúmaniu bezpečnosti*. Ostrava : Key Publishing, 2020. 134 s. ISBN 978-80-7418-358-4.
- KAVAN, Š. 2020. *Ochrana človeka a spoločnosti – vývoj vzdelávania v bezpečnostných témach*. Praha : Nakladateľstvá Lidové noviny, 2020. 272 s. ISBN 978-80-7422-753-0. <https://doi.org/10.32725/zsf.2020.74227530>
- KAZANSKÝ, R. 2013. *Súčasné problémy výskumu medzinárodných konfliktov a kríz a ich riešenia*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo UMB – Belianum, 2013. 215 s. ISBN 978-80-557-0573-6.

- KAZANSKÝ, R. 2018. *Nové prístupy k výskumu transformácie bezpečnostného sektora*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, 2018. 133 s. ISBN 978-80-7556-040-7.
- KELEMEN, M. 2015. *Teória bezpečnosti: vybrané problémy ochrany osôb, majetku a ďalších chránených záujmov v sektoroch bezpečnosti*. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2015. 99 p. ISBN 978-80-8928-299-9.
- KENNEDY, G. 1983. *Defence Economics*. London : Duckworth, 1983. 260 s. ISBN 978-0-080-63237-5.
- LIPTÁK, J. 1999. *Verejné financie*. Bratislava : Súvaha. 1999. 257 s. ISBN 80-88727-21-9.
- MAJCHÚT, I. 2018. Súčasné bezpečnostné aspekty. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018 – zborník vedeckých a odborných prác z 9. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, s. 233-241. ISBN 978-80-8040-568-7.
- MEDVEĎ, J. – NEMEC, J. a kol. 2011. *Verejné financie*. Bratislava: Sprint dva, 2011. 640 s. ISBN 80-89393-46-6.
- MERIČKOVÁ, B. 2007. Funkcie a rozsah verejných financií. In Medveď, J. - Nemeč, J. a kol. *Verejné financie*. Bratislava : Sprint. 2007. ISBN 978-80-89085-84-2.
- MO SR. 2022. Rozpočet. In *Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2022*. [online] [Cit. 15-04-2023] Dostupné na internete: <<https://www.mosr.sk/rozpocet-rozpoctovej-kapitoly-ministerstva-obrany-sr-na-rok-2022/?>>.
- MURDZA, K. 2005. Bezpečnosť: Teoretická konštrukcia a sociálny systém. In *Bezpečnostní teorie a praxe. Sborník Policejní akademie ČR. Zvláštní číslo – 1. díl*. Praha: PA ČR, 2005, pp. 249-280. ISSN 1211-2461.
- MURDZA, K. 2017. Rozumná bezpečnosť a jej spoločenské garancie. In *Bezpečné Slovensko a Európska únia 2017 – zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2017, s. 362-369. ISBN 978-80-8185-025-7.
- NEČAS, P. – KELEMEN, M. 2010. *War on insecurity: calling for effective strategy!* Kiev : The Center of Educational Literature, 2010. 157 s. ISBN 978-611-01-0023-6.
- NEČAS, P. – SZABO, S. 2006. *Back to the future: geopolitical security or chaos?* Košice : Letecká fakulta Technickej univerzity v Košiciach. 2006. 112 p. ISBN 978-80-553-0119-8. - ISBN 80-8073-433-X.
- NOVÁK, L. a kol. 2010. Plánovanie zdrojov na riešenie krízových situácií. Bratislava : Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. 2010. 308 s. ISBN 978-80-970272-4-7.
- OCHRANA, F. 2001. *Veřejný sektor a efektivní rozhodování*. Praha: Management Press. 2001. 246 s. ISBN 80-7261-018-X. <https://doi.org/10.1049/me:20010604>
- OLVEY, L. D. a kol. 1984. *The Economics of National Security*. 1984. New York: Avery Pub. Group. 1984. 404 s. ISBN 0-895-29117-7.

- PHILLIPS, C. – AXELROD, A. 2005. *Encyclopedia of Wars*. New York : Zenda, 2005. 1453 s. ISBN 978-1-4381-1030-1.
- SABAYOVÁ, M. – PRESPERÍNOVÁ, M. 2016. *Ekonomika a financie verejného sektora*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2016. 218 s. ISBN 978-80-8054-776-9.
- SABAYOVÁ, M. 2016. *Základy ekonómie pre neekonomické študijné odbory*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2016. 176 s. ISBN 978-80-8054-664-9.
- SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. 2013. *Ekonomie*. 19. vyd. Praha : NS Svoboda, 2013. 770 s. ISBN 978-80-2050-629-0.
- SANDLER, T. – HARTLEY, K. 1995. *The Economics of Defense*. Cambridge : Cambridge University Press. 1995. 387 s. ISBN 978-0-521-44728-3.
- SIVÁK, R. a kol. 2007. *Verejné financie*. Bratislava : Iura Edition. 2007. 316 s. ISBN 978-80-8078-094-4.
- SMITH, A. 2001. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Praha : Liberální institut, 2001. 986 s. ISBN 80-86389-15-4.
- STIGLITZ, J. E. – ROSENGARD, J. K. 2015. *Economics of the Public Sector*. New York : W. W. Norton & Company, 2015. 960 s. ISBN 978-0-39392-522-7.
- ŠKOLNÍK, M. – MORONG, S. 2013. *Vojenská logistika*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2013. 198 s. ISBN 978-80-8040-485-7.
- TODOROVIĆ, B. – TRIFUNOVIĆ, D. 2020. Security Science as a Scientific Discipline – Technological Aspects. In *Security Science Journal*, 2020, roč. 1, č. 1, s. 9-20. ISSN 2737-9493. <https://doi.org/10.37458/ssj.1.1.1>
- TOMÁŠEK, R. 2019. Aktuálne bezpečnostné hrozby. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť – zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2019. ISBN 978-80-8040-582-3, s. 483-492. ISBN 978-80-8040-582-3.
- VOLNER, Š. 2012. *Bezpečnosť v 21. storočí*. Bratislava : Iris, 2012. 384 s. ISBN 978-80-89256-74-7.

plk. gšt. v. z. doc. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD., MBA, MSc.

Katedra informatiky a manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava,
e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk